

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

Ročník XIII.

č. 10 (151)

Pripravil Ivan GAJDIČIAR

Týmto príspevkom člena Spolku, turzovského rodáka **Ing. Dušana Chromíka, PhD.**, voľne nadväzujeme na sériu článkov, uverejňovaných na tomto mieste priebežne v rámci cyklu „Z RODINNÝCH ARCHÍVOV“. Očakávame, že bude inšpirovať ďalších členov i čitateľov týždenníka KYSUCE, aby nám zasielali poznatky o svojich predkoch, rodinách, ich osudoch a životných príbehoch. Nechceme, aby zostali zabudnutí, pretože sa v nich odráža história Turzovky, ktorú sa neustále snažíme bližšie poznať a priblížiť ju súčasníkom.

Životný príbeh Matúša Chromíka

Po skončení občianskej vojny v USA roku 1865, ktorá priniesla víťazstvo priemyselno-podnikateľským silám Severu nad poľnohospodárskym Juhom, dostali sa Spojené štáty nielen do popredia svetového industrializačného rozvoja, ale tým i do popredia záujmu prebytočných pracovných síl zaoštvárajúcich krajín. Slovenské masové **vystažovalctvo** bolo výslednicou tohto nerovnomerného vývoja kapitalizmu, lebo zaoštváralo Rakúsko-Uhorsko, najmä jeho polofeudálna uhorská časť, nebolo schopné udržať tempo rozvoja s USA a s krajinami západnej Európy. Vystažovalctvo smerovalo už vo svojich začiatkoch koncom sedemdesiatych rokov 19. storočia v prevažnej miere do Spojených štátov, kam sa sťahovalo 97-99 % všetkých vystažovalcov odchádzajúcich za prácou a chlebom z územia Slovenska. Usadzovali sa najmä v priemyselných centrách New Yorku, Ohia a Pellysylvánie. Boli tu najväčšie uhoľné bane, železiarne, sklárne a ďalšie, prudko sa vzťahujúce priemyselné odvetvia. Preto sa aj strediská týchto štátov - Pittsburgh, Cleveland, New York a čiastočne aj Chicago, stali centrom slovenského národného a kultúrneho života na americkej pôde od konca 19. do prvej tretiny 20. storočia. Počas niekoľkých desaťročí vystažovateľský prúd neustále mohutnel a pred druhou svetovou vojnou len na území Spojených štátov žila etnická skupina slovenského pôvodu dosahujúca počet 750 000 osôb. Masové vystažovalctvo Slovákov do USA sa skončilo roku 1939, pred vypuknutím druhej svetovej vojny. Spojené štáty už od začiatku 19. storočia stáli na čele krajín, ktoré importovali cudzích robotníkov pre svoj vzťahujúci sa priemysel a banské podnikanie. Slovákov a prisťahovalcov novej emigrácie prijímali v USA s nedôverou. V snahe nájsť zamestnanie akéhokoľvek druhu vystupovali ako rezerva lácnych pracovných síl. Od osemdesiatych rokov 19. storočia možno hospodárske, sociálne, politické a kultúrne dejiny amerických Slovákov v podstate začleniť do troch

hlavných etáp. Prvá siahla od začiatkov masového vystažovalctva do skončenia prvej svetovej vojny. V tejto prvej etape sa pobil na skusy do ďalekej zeme i Matúš Chromík. Tu je jeho príbeh:

Narodil sa 7.9.1890 v Turzovke - Korni, ako jedno z ôsmich detí manželov Jozefa Chromíka a Doroty, rodenej Petrekovej, v matrike je zapísaný ako Matheus. **Bol bratom známeho turzovského mlynára Antona Chromíka** (môjho deda, pozn. aut.). Pracoval iba príležitostne, stálu prácu si nenašiel. Pretože bol cieľavedomý a dobrodružnej povahy, rozhodol sa skúsiť šťastie za morom. Z rodnej obce. Ďalšou zaujímavosťou je to, že štát odkiaľ docestoval do USA je uvedený ako „Hungary“ a mesto „Turzofalva“, čo celkom nezodpovedá vtedajšiemu členeniu a názvu štátov.

Matúš, ako mladý a pekný muž, našiel veľmi rýchlo svoju lásku, volala sa **Rosalía Haršany**. Bola emigrantka a do USA pricestovala z Bratislavy. Stretol ju krátko po tom, ako sa prisťahoval a onedlho sa s ňou oženil. Mladý pár býval v Rossforde v štáte Ohio. Rossford bol v tom čase menším priemyselným mestom, a sústreďovali sa tu emigranti hlavne zo Slovenska a Poľska. Rossford bol známym hlavne sklárskym priemyslom a veľa ľudí tu pracovalo v miestnej sklárni. Továrňou vyrábala poväčšine sklenené okna pre rodinné domy, okná pre fabričné haly i automobily. Tu našiel prácu aj Matúš Chromík. Pracoval príkladne, usilovne a zodpovedne. Žiaľ, stal sa mu nepríjemný úraz. Pri rutinnom pracovnom úkone došlo pri ručnej manipulácii k pádu sklenenej tabule tak nešťastne, že kúskami rozbitého skla si porazil ruku. Úraz bol natoľko

vážny, že i po zdanlivom vyliečení už nemohol manuálne pracovať. Vedenie sklárskej firmy mu ponúklo prácu vrátnika. Jeho manželka krátky čas tiež pracovala v sklárskej továrni, po narodení detí zostala v domácnosti.

Po úraze sa život rodiny Maika (tak ho oslovovali jeho blízki a známi) výrazne zmenil. Rodina obývala pomerne priestraný dom, ale príjmy rodiny sa zredukovali natoľko, že nebolo dost prostriedkov na jeho prevádzku. Maik to riešil prenájomom izieb v dome pre ďalších prisťahovalcov. Tak mohol z prostriedkov získaných za prenájom prispieť viac na správu domu, ale aj na živobytie a výchovu detí. Väčšina prisťahovalcov v Rossforde bola približne z rovnakej oblasti Európy. To podmienilo aj udržiavanie blízkych priateľských vzťahov a zachovanie starých tradícií z domova. Prisťahovalci sa vo svojich komunitách často stretávali, zabávali a spomínali na rodnú vlasť a na detstvo. Veľa ich hovorilo po slovensky. Preto sa Maik ani nesaňzil naučiť anglicky, nepotreboval to. Väčšina ľudí v mestečku boli približne jeho rovesníci a hovorilo sa len po slovensky. V mestečku boli tiež dva kostoly - jeden slovenský a druhý poľský. Obrady svätých omší sa samozrejme robili i slovenskom a poľskom jazyku. Práve okolo týchto kostolov sa sústreďovali všetok politický a kultúrny život prisťahovalcov. Aktivity viedli k usporiadaniu rôznych festivalov, tančovačiek, koncertov, sviadieb a hodov. Väčšina novousadlíkov stále varila podľa receptov od starých matier prinesených z Európy a boli pyšní na svoje dedičstvo. Bol to skutočne veľmi pekný a zaujímavý život, na ktorý si rád spomínajú aj Maikove deti a teraz vnuci žijúci v USA. Mestá v blízkosti Rossfordu boli tiež domovom emigrantov z Maďarska, Talianska, Grécka a Ruska. Tak sa stalo, že sa tu vytvárali európske manželstvá a bolo nepísaným zvykom, že rodiny si neskôr hľadali vlastné korene a pôvod.

(dokončenie nabuďe)

BLAHOŽELÁME

V októbri 2011 oslávia okrúhle a polokrúhle životné jubileá

JUDr. Jozef Michtalík
Veľké Rovné
člen Spolku

Ing. Emília Dlhopolčeková
Turzovka
zaklad. členka Spolku

Ing. Ivan Trančík
Bratislava
zaklad. člen Spolku

Želáme im všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie a v ďalších rokoch života veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.

POTEŠILO NÁS

- že najnovšie obsiahle informácie o našom sponzorovi a partnerovi - spoločnosti **I-TRAN Turzovka** prinieslo na str. 56 a 57 augustové vydanie prestížneho mesačníka FORBES, jedno z najvýznamnejších periódik o financiách, biznise a ekonomike vo svete, v článku Marty Ďurianovej „Doma textilné ruže nekvitnú“
- že počet originálnych IP adries na našej webovej stránke už prekročil číslo **8 500**. Návštevníci sú zo **48 štátov sveta**
- že Výkonný výbor Spolku na svojej ostatnej schôdzi schválil prijatie **Ing. Terézie Frunyovej z Nových Zámok** za nového člena Spolku a v týchto dňoch požiadala o členstvo v Spolku aj **p. Anna Metzkerová, učiteľka hudby z Považskej Bystrice**. Po jej prijatí bude aktuálny počet členov Spolku **166**.
- že sme dostali písomné **POĎAKOVANIE** od Mesta a Kultúrneho a spoločenského strediska v Turzovke za náš podiel na spoluorganizova-

- **ní TURZOVSKÉHO LETA 2011**
- že na Veľvyslanectve Slovenskej republiky v čínskom Pekingu, je nainštalovaná výstava slovenských umelcov, nazvanej **HODVÁBNA CESTA**. Svoje diela tu vystavujú členovia Spolku **Ondrej Zimka a Ondrej 4.**, spolu s **Milínou Zimkovou a Norbertom Kelecenyim**
- mail, doručený od recenzenta publikácie **TURZOVSKÉ PRIEZVISKÁ, doc. PhDr. Juraja Hladkého, PhD.**, z Katedry slovenského jazyka a literatúry PF Trnavskej univerzity, z ktorého vyberáme: „... **Blahoželám k naozaj vydarenej a kvalitnej monografii. Kiežby sa aj ostatné regióny (vrátane toho môjho) mohli hrdiť záujmom rodákov o dejiny svojej zeme...**“
- že sme dostali pozvanie na stretnutie s jubiliujúcimi pracovníkmi nášho sponzora a partnera, Spoločnosti **I - TRAN Turzovka a všetkým sme mohli okrem našej gratulácie venovať aj nami vydanú knižnú publikáciu PÁNI MAJSTRI**.

PRIPOMÍNAME SI

- V stredu 12.10. uplynie **125 rokov** od času, čo sa v Místku narodil **MUDr. ADOLF STANEČEK**, praktický a rodinný lekár. V Turzovke pôsobil od roku 1920 do svojej smrti v roku 1962. Blížišie informácie nájdete v monografii **TURZOVKA krížom - krážom**.
- V pondelok 24.10. uplynie **215 rokov** od času, čo sa v Banskej Štiavnici narodil **FRANTIŠEK DANIŠ**, správca fary, dekan, prekladateľ. V Turzovke pôsobil v rokoch 1833 - 1840. Blížišie informácie nájdete v monografii **TURZOVKA 1598 - 1998 a v monografii FARNOSŤ TURZOVKA**.
- V pondelok 31.10. uplynie **195 rokov** od času, čo sa v Oslanoch narodil **ThDr. FRANTIŠEK TAGANYI**, kňaz, zakladateľ Matice Slovenskej V Turzovke pôsobil v rokoch 1849 - 1883. Blížišie informácie nájdete v monografii **TURZOVKA 1598 - 1998 a v monografii FARNOSŤ TURZOVKA**.

Výzva predplatiteľom monografie Turzovské priezviská

Napriek tomu, že od uvedenia piatej monografie o meste Turzovka s názvom **TURZOVSKÉ PRIEZVISKÁ** uplynuli už dva mesiace, značná časť jej predplatiteľov si ju ešte neprevzala. Knihy sú uložené v priestoroch, ktoré nutne potrebujeme na inú činnosť, preto sa na nich obraciame s touto výzvou.

Predplatené výtlačky monografie si vyzdvihnite čo najskôr v Kancelárii nášho Spolku - v budove Konzervárne v Turzovke, na Ulici Rudolfa Jašíka - pešia zóna.

Ostatní záujemcovia môžu túto knihu, ktorá vyšla v obmedzenom náklade iba 400 kusov, získať v Medzinárodnom informačnom centre v Turzovke - Dom kultúry R. Jašíka.

Aktuálne informácie o činnosti nášho Spolku nájdete na webových stránkach:

www.spolokpriatelovturzovky.sk